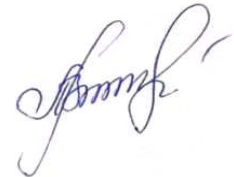

Міністерство освіти і науки України

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

ОСКОМА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 658.332.142.2

**ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
НА ОСНОВІ КОНТРОЛІНГУ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Іванов Сергій Володимирович**, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», завідувач кафедри фінансів і маркетингу.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент Моголова Анастасія Юріївна, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри економічної теорії та маркетингу;

кандидат економічних наук, доцент Беленкова Ольга Юріївна, Київський національний університет будівництва та архітектури, доцент кафедри економіки будівництва.

Захист відбудеться «19» липня 2018 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.085.04 у Державному вищому навчальному закладі «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» за адресою: 49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського, 24^а, ауд. 202.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» за адресою: 49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського, 24^а.

Автореферат розісланий «18» червня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

П. А. Фісуненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зовнішня нестабільність, коливання цін на основні види ресурсів, зростання конкуренції зумовлюють необхідність упровадження на будівельних підприємствах ефективних механізмів управління, які мають забезпечувати отримання стійкого прибутку, мінімізацію витрат та підвищувати можливості управління вартістю реалізації будівельних проектів у короткотерміновій та довготерміновій перспективі, тобто оптимізувати фінансово-економічну діяльність будівельного підприємства, забезпечити його стабільність, можливості розширення діяльності та зростання вартості.

За таких умов важливим із точки зору ефективності управління діяльністю будівельного підприємства та збереження його стійкості на ринку бачиться своєчасне виявлення можливих відхилень у планах реалізації будівельних проектів, усунення їх імовірних негативних наслідків, зокрема, в операційному періоді, зумовлених змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Це можливо лише за умов удосконалення наявних та вироблення нових форм, методів і підходів до системи планування і контролю діяльності будівельних підприємства на основі концепції контролінгу. Важливість контролінгу також пов'язується з оптимізацією управління вартістю підприємства, внаслідок чого передбачається вдосконалення організаційно-методичних схем забезпечення процесу управління, оперативного і стратегічного планування методиками аналізу й прогнозування вартості.

Дослідженню цих питань присвячено праці Х. Ах'юджа, В. Бабаєва, О. Беленкової, А. Білоконя, М. Бражнікова, С. Бушуєва, О. Вакульчик, Р. Гібсона, П. Дроговоза, А. Єганяна, Р. Заворотнього, В. Залуніна, С. Іванова, Р. Каплана, Р. Коуза, С. Майєрса, Ф. Модільяні, М. Міллера, А. Могилової, Т. Момот, Ф. Найта, Л. Птащенко, А. Раппапорта, В. Ткаченко, О. Терещенко, В. Торкатюка, Р. Тяна, С. Ушацького, В. Федоренко, У. Шеффера, А. Шрейбера та інших.

Незважаючи на значні напрацювання науковців у цій сфері, певні завдання, пов'язані, перш за все, з удосконаленням планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу, формування методичної основи для аналізу, оцінювання й прогнозування змін вартості будівельного підприємства на всіх етапах реалізації будівельних проектів потребують подальшого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові дослідження, викладені в дисертаційній роботі, виконано згідно з напрямом наукової роботи кафедри планування та організації виробництва ДВНЗ ПДАБА, відповідно до програми науково-дослідницької роботи «Розробка теоретичних положень і практичних методик обґрунтування техніко-економічних параметрів (ТЕП) інвестиційних будівельних проектів, з урахуванням ризику і адаптації організації завдяки стратегії диверсифікації» (№ державної реєстрації 0100U003688, виконавець). Безпосередньо автор запропонував методичний підхід до визначення й оцінювання вартості та тривалості будівельного проекту в умовах невизначеності початкових

передумов. У рамках науково-дослідницької роботи «Розробка методів оцінки реалізованості будівельних проектів і забезпечення їх необхідними ресурсами в умовах внутрішніх і зовнішніх обмежень ринкового середовища» (№ державної реєстрації 0102U002366, виконавець), автор розглянув організаційно-технологічні аспекти обґрунтування техніко-економічних параметрів інвестиційних будівельних проектів. У рамках науково-дослідницьких робіт кафедри фінансів та маркетингу ДВНЗ ПДАБА «Розробка системи управління підприємством на основі фінансового планування і контролінгу» (№ державної реєстрації 0106U006610, виконавець) та «Удосконалення механізму управління підприємством на основі прогнозування і планування його фінансового стану» (№ державної реєстрації 0107U001033) автором досліджено теоретико-методичні підходи до управління діяльністю будівельного підприємства й планування діяльності будівельних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – розвинення методичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу.

Для досягнення вказаної мети поставлено та виконано такі завдання:

- здійснено аналіз наукового доробку та теоретико-методичних підходів до управління й планування діяльності будівельних підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу до управління;
- визначено роль та місце контролінгу у процесі планування діяльності будівельних підприємств;
- удосконалено механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу та запропоновано відповідну послідовність його формування;
- удосконалено процес планування та послідовність побудови оперативно-календарних планів будівництва об'єктів на основі інтегрованого розгляду основних параметрів будівництва в умовах обмежень;
- запропоновано методичний підхід до прогнозування та оперативного оцінювання змін вартості будівельного підприємства на основі методів економічної доданої вартості та засвоєного об'єму;
- розроблено методичний підхід до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства;
- обґрунтовано методичний підхід до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю.

Об'єкт дослідження – процес планування діяльності будівельного підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні підходи до планування діяльності будівельних підприємств із використанням інструментів контролінгу.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дослідження стали фундаментальні праці зарубіжних та вітчизняних учених з актуальних проблем економічної теорії, управління будівельними підприємствами, планування його діяльності.

Для реалізації мети й завдань дослідження застосовано комплекс сучасних загальнонаукових та специфічних підходів, принципів, методів, зокрема: діалектичний підхід, який детермінує гіпотезу, проблемне поле та одержані результати; ситуаційний підхід до визначення методології планування діяльності будівельних підприємств у її взаємозалежності від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища; комплексний та системний підходи в аспекті конкретизації базових складових процесу планування, виявлення особливості взаємодії стратегічного та оперативного планування діяльності будівельного підприємства; проблемно-орієнтований підхід як основа визначення шляхів удосконалення планування діяльності будівельних підприємств; методи логічного узагальнення окремих фактів та результатів досліджень, дедукції та індукції, аналізу та синтезу, класифікації об'єктів і процесів, які використані у дослідженні науково-теоретичних засад планування діяльності будівельних підприємств та розробленні методичних положень щодо їх удосконалення.

Інформаційну базу дослідження склали правові і нормативні акти Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державного комітету статистики, дані бухгалтерського та фінансового обліку про результати діяльності будівельних підприємств, зібрані та систематизовані безпосередньо автором.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні низки теоретичних та методичних положень і розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу.

Одержані результати, які мають наукову новизну, полягають у такому:
удосконалено:

- механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства, який, на відміну від існуючих, являє собою сукупність методів та інструментів оперативного планування та контролінгу, що дозволяє координувати основні процеси оперативної діяльності під час реалізації будівельних проектів (облік, планування, прогнозування, контролювання, корегування);

- послідовність формування механізму вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства, яка, на відміну від існуючих, містить етапи прогнозування та контролювання вартості реалізації проектів та будівельного підприємства, що дозволяє впровадити інструменти контролінгу в процес планування;

- методичний підхід до прогнозування та оперативного оцінювання змін вартості будівельного підприємства, в якому, на відміну від існуючих, поєднано метод економічної доданої вартості (ЕДВ) та метод засвоєного об'єму, що передбачає визначення поточної вартості реалізації проекту будівництва, аналіз її впливу на зміну вартості в оперативному періоді на основі розрахунку фактичних витрат та вартостей засвоєного об'єму (виконаних робіт на окремому етапі реалізації будівельного проекту);

- методичний підхід до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства, який, на відміну від існуючих, передбачає порівняння прогнозних та планових величин економічної доданої вартості за проектами, що дозволяє корегувати реалізацію будівельного проекту на основі перегляду ресурсної, економічної та фінансової реалізованості у напрямі забезпечення досягнення запланованої ЕДВ та вартості будівельного підприємства в результаті реалізації будівельних проектів;

набули подальшого розвитку:

- процес планування діяльності будівельного підприємства шляхом розроблення та впровадження механізму вартісно-орієнтованого планування з метою максимізації вартості будівельного підприємства в умовах обмежень, що передбачає оперативне регулювання процесу виробництва будівельних робіт на об'єктах, оперативне реагування та усунення відхилень, поточний контроль використання ресурсів на всіх етапах реалізації будівельних проектів у межах контролінгу;

- послідовність побудови оперативно-календарних планів будівництва об'єктів шляхом інтегрування основних параметрів будівництва в умовах обмежень з урахуванням їх впливу на ресурсну, економічну та фінансову реалізованість за проектами на різних етапах реалізації будівельних проектів, що дозволяє забезпечити досягнення запланованої ЕДВ та вартості будівельного підприємства;

- методичний підхід до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на основі оптимізації вартості будівництва об'єктів як мінімізації витрат за певних обмежень, що детермінують визначення варіантів тривалості виконання робіт шляхом поєднання принципу послідовного наближення, починаючи з мінімального коефіцієнта вартості робіт, що підлягають скороченню, та принципу критичності, що дозволяє побудувати розклад робіт із мінімальними витратами та забезпечити максимізацію прибутку за проектом.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертаційній роботі наукові результати, сформульовані висновки й розроблені підходи можуть бути використані в управлінській діяльності будівельних підприємств для складання планів. Практичне значення мають методичні основи і практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму вартісно-орієнтованого планування діяльності, що дозволяють будівельним підприємствам розробити ресурсобалансований план будівництва, забезпечити зростання вартості будівельного підприємства.

Отримані в дисертації результати доведені до рівня конкретних заходів і пропозицій. Методичні основи і практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму вартісно-орієнтованого планування діяльності використані НВЦ «Промстройпрогрес» для проектування групи об'єктів (акт № 12/1-18 від 22.01.2018 р.). Методичні підходи до прогнозування та оперативного оцінювання, а також до контролювання та корегування вартості реалізації проектів застосовані на будівельному підприємстві ПАТ «АВП «Содружество»

(довідка № 3 від 10.01.2018 р.). Методичні підходи до контролювання та корегування вартості проектів та будівельного підприємства в межах механізму вартісно-орієнтованого планування – на ТОВ «БП «Південьбуд» (довідка № 15 від 23.01.2018 р.). Окремі положення дисертації використані під час підготовки лекцій і практичних занять із навчальних дисциплін «Проектний аналіз», «Планування діяльності підприємства», «Ціноутворення в будівництві» у ДВНЗ ПДАБА (довідка № 09/147 від 19.09.2010 р.). Методичний підхід щодо побудови оперативно-календарних планів будівництва об'єктів застосовує КО «Київгенплан» (довідка № 01-2232 від 09.12.2015 р.).

Особистий внесок автора. У дисертаційній роботі особисто автором розроблено й отримано результати, які полягають в удосконаленні планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу із застосуванням нових підходів до прогнозування, оцінювання, контролювання та корегування вартості проектів та будівельного підприємства в межах механізму вартісно-орієнтованого планування. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано тільки ті положення, які автор отримав особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертації були викладені і позитивно оцінені на наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічна політика і розвиток регіонів в умовах переходу до постіндустріального суспільства» (Дніпропетровськ, 21 березня 2008 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і інновації – 2010» (Прага, 7–15 жовтня 2010 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перспективи розвитку національної економіки в умовах змін ринкового середовища» (Одеса, 11–12 серпня 2017 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в економіці та управлінні» (Запоріжжя, 17 березня 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії» (Дніпро, 23–24 березня 2018 р.).

Публікації. Основні результати роботи опубліковані в 17 наукових працях загальним обсягом 3,49 друк. арк., з яких авторові особисто належать 2,4 друк. арк., з них сім статей у фахових виданнях, чотири у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 189 найменувань, додатків. Повний обсяг дисертації складає 225 сторінок, включаючи 44 рисунки і 30 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та основні його завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційної роботи, викладено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів та наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі – «**Теоретико-методичні основи планування діяльності будівельних підприємств**» – досліджено підходи до управління діяльністю будівельного підприємства, здійснено аналіз наукового доробку щодо процесу планування, визначено роль та місце контролінгу, запропоновано механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу та послідовність побудови планів з урахуванням впливу обмежень.

Дослідження теоретико-методичних підходів до управління діяльністю будівельного підприємства дозволило встановити визначне місце планування в цьому процесі, актуальність чого підкреслюється тим, що реальне фінансове положення підприємств будівельної галузі за сучасних умов розвитку локальних, регіональних та світових фінансових ринків досить часто виявляється напруженим, коли, навіть за умов зростання інвестицій у будівельну галузь, знижується забезпеченість фінансової та функціональної стабільності будівельних підприємств на ринку. Однією з дієвих концепцій в управлінні підприємством є концепція вартісно-орієнтованого управління, що передбачає підхід до управління підприємством та ведення бізнесу згідно з пріоритетом створення вартості, в якому важливу роль відіграє система планування на основі вартісно-орієнтованих показників, що відображають процес створення вартості та внесок кожного будівельного проекту підприємства у цей процес. З'ясовано, що саме на етапі планування мають установлюватися цілі, завдання і способи зростання вартості підприємства, відповідно, запропоновано застосовувати вартісно-орієнтований підхід до планування діяльності будівельного підприємства як адаптивного процесу розроблення та корегування стратегії і тактики діяльності з метою максимізації його вартості в умовах мінливості внутрішнього та зовнішнього середовища.

З урахуванням специфіки будівельної діяльності (необхідність ув'язки на оперативному рівні планів реалізації проектів і планів будівельного підприємства), встановлено, що важливими завданнями, які мають виконуватися у процесі планування, є оперативне регулювання процесу виробництва будівельних робіт на об'єктах шляхом систематичного обліку і контролю виконання завдань, поточного стану виконання будівельного проекту; оперативного реагування та усунення відхилень; поточний контроль за використанням усіх видів ресурсів на всіх етапах реалізації будівельних проектів. Запропоновано механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу, який являє собою сукупність методів та інструментів планування та контролінгу, призначених для забезпечення зростання вартості будівельного підприємства шляхом координації основних процесів діяльності під час реалізації будівельних проектів (обліку, планування, прогнозування, контролювання, корегування). Побудова зазначеного механізму передбачає певну послідовність (рис. 1).

Визначено роль контролінгу в плануванні діяльності будівельного підприємства, яка полягає у виборі ефективних методів та інструментів оцінювання і контролю у процесі реалізації будівельних проектів. Показано, що контролінг безпосередньо пов'язаний з управлінням вартістю будівельного

підприємства, інтегруючи в собі функції планування, прогнозування, контролювання та корегування реалізації будівельних проектів, забезпечуючи поєднання оперативного і стратегічного рівнів управління.

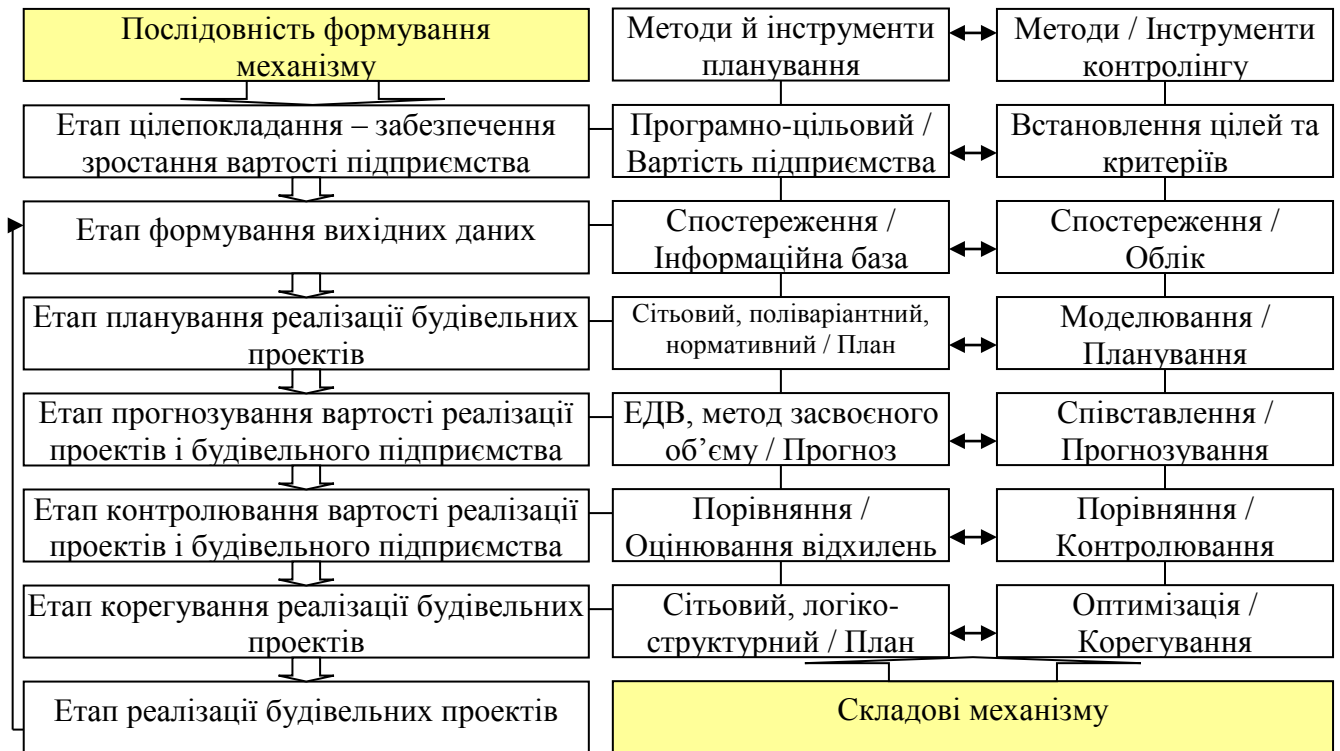

Рис. 1. Послідовність формування механізму вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства

Обґрунтовано положення про те, що перевага застосування контролінгу в плануванні діяльності будівельного підприємства полягає в зорієнтованості на майбутній період, урахування визначених тенденцій якого забезпечує стабільність функціонування та зростання вартості підприємства у поточному періоді, що відображається у вартісно-орієнтованому плануванні. Ефективність контролінгу, враховуючи різні форми фінансування реалізації будівельних проектів, пов'язана з визначенням дієвих методів аналізу та оцінювання управління капіталом, виявлення внутрішніх резервів, здатних мінімізувати можливий вплив ресурсних обмежень на вартість будівельних підприємств.

Установлено, що важливим елементом планування реалізації будівельних проектів є врахування впливу обмежень по етапах реалізації будівельних проектів, що передбачає проведення оцінювання ресурсної (врахування обмеженості наявних чи доступних ресурсів у кожен момент часу виконання проекту), економічної (забезпечення мінімальної вартості реалізації проекту на кожному елементарному відрізку часу його виконання і мінімізації загальної вартості) та фінансової (забезпечення такої структури грошових потоків проекту, коли на кожному кроці розрахунку є достатня кількість грошей для його продовження) реалізованості за проектами. Проведені дослідження засвідчили необхідність інтегрованого розгляду основних параметрів будівництва та вартості будівельного підприємства, що дозволило

вдосконалити процес планування та розробити послідовність побудови планів будівельного підприємства з урахуванням впливу обмежень (рис. 2).

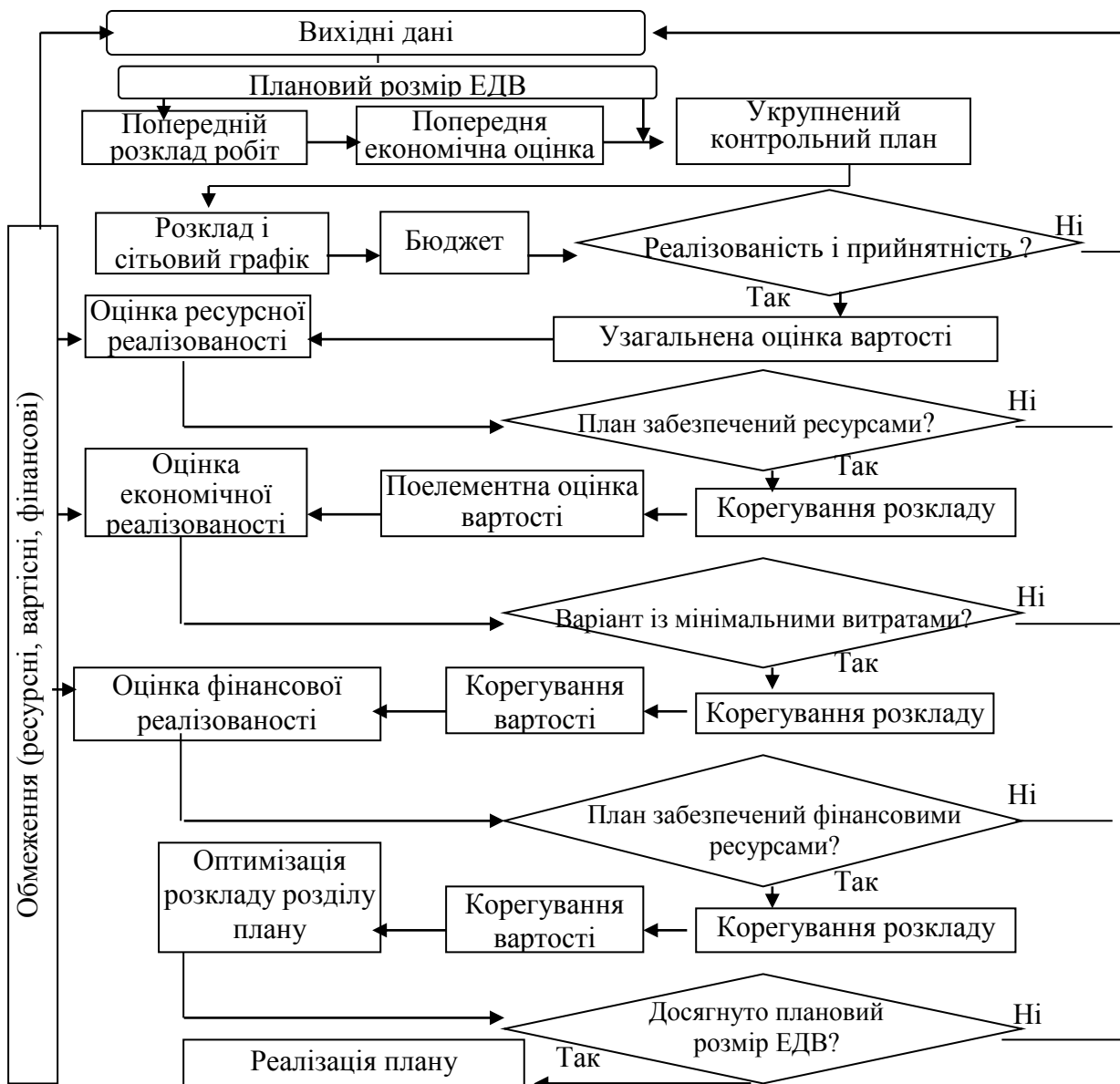

Рис. 2. Послідовність побудови планів будівельного підприємства з урахуванням впливу обмежень

У другому розділі – «**Оцінювання фінансово-економічного стану та прогнозування вартості будівельних підприємств**» – проаналізовано фінансово-економічний стан будівельних підприємств на сучасному ринку, запропоновано методичний підхід до прогнозування вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства.

Аналіз основних тенденцій розвитку будівельних підприємств показав їх складне фінансово-економічне становище і неспроможність подолати наслідки економічної кризи. Незважаючи на поступове поживлення діяльності та зростання обсягів будівництва, більшість показників ефективності роботи залишаються невисокими і є нестабільними. Зокрема, значно скоротилась кількість будівельних підприємств (з 41 491 в 2007 р. до 29 165 в 2016 р.),

рентабельність операційної діяльності знизилася до мінімального значення (-7,6 % у 2015 р.), негативною виявились тенденція індексу виконаних будівельних робіт (його зростання спостерігалось лише у 2016 р. (117,4 %), враховуючи низьку базу поліпшення за попередні роки).

У той же час, спостерігається сильний зв'язок між величиною капітальних інвестицій в економіці та обсягом виконаних будівельних робіт – коефіцієнт кореляції становить 0,91 (рис. 3), що свідчить про необхідність залучення інвестицій для покращення роботи будівельних підприємств.

Установлено, що у структурі джерел формування активів будівельних підприємств переважає позиковий капітал, що свідчить про велику залежність від зовнішніх джерел фінансування і потребує постійного контролю за рівнем рентабельності, витратами на залучення коштів та вартістю підприємства. У структурі джерел інвестицій у галузь значну питому вагу мають кредитні ресурси (47 % на початок 2016 р.).

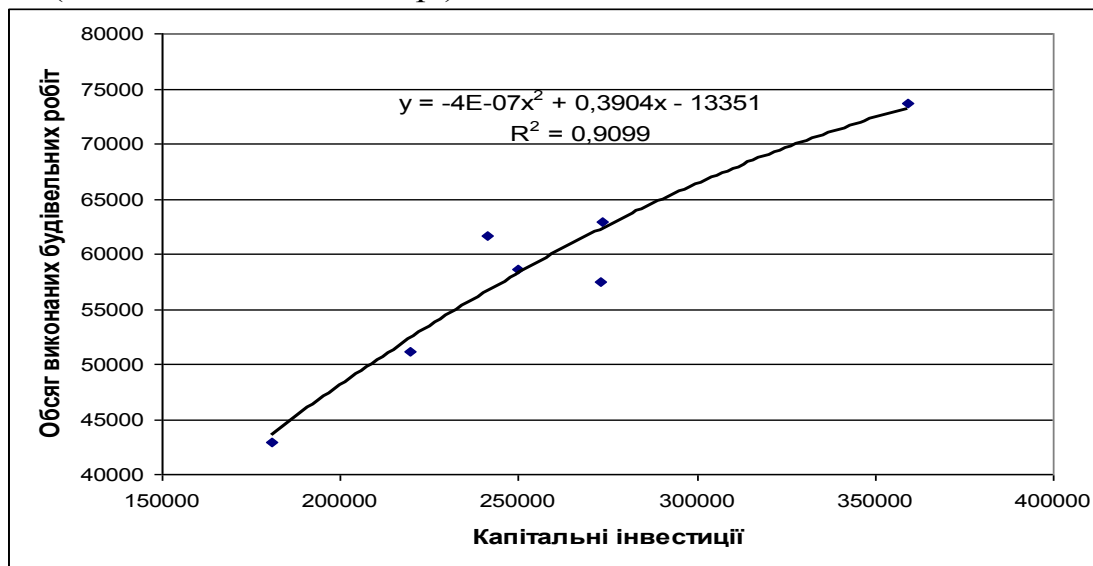

Рис. 3. Взаємозв'язок між величиною капітальних інвестицій в економіці та обсягом виконаних будівельних робіт

Співставляючи дані НБУ щодо суми наданих кредитів за останні 12 років та дані Державної служби статистики щодо обсягів продукції будівництва, встановили їх тісний зв'язок (коефіцієнт кореляції становить 0,63), тобто кредити та процентні ставки значною мірою зумовлюють обсяг інвестицій і, відповідно, обсяг виконаних робіт.

Динаміка показника чистих активів будівельних підприємств (за допомогою якого можна отримати приблизне уявлення про вартість компанії) виявилася спадною і за 2015 – 2016 рр. значення показника від'ємне (рис. 4).

З урахуванням специфіки діяльності будівельних підприємств, показано актуальність розроблення підходів до прогнозування вартості будівельного підприємства на різних етапах та за різними умовами реалізації будівельних проектів у межах планування. З цією метою, поєднуючи метод економічної доданої вартості (ЕДВ) та метод засвоєного об'єму, автор пропонує методичний підхід до прогнозування та оперативного оцінювання зміни вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства

(рис. 5), який в межах планування дозволяє враховувати оперативні зміни у досягненні стратегічних цілей. Запропонований підхід передбачає розрахунок ЕДВ за всіма проектами, що здійснюються підприємством, сума яких формує вартість будівельного підприємства в цілому.

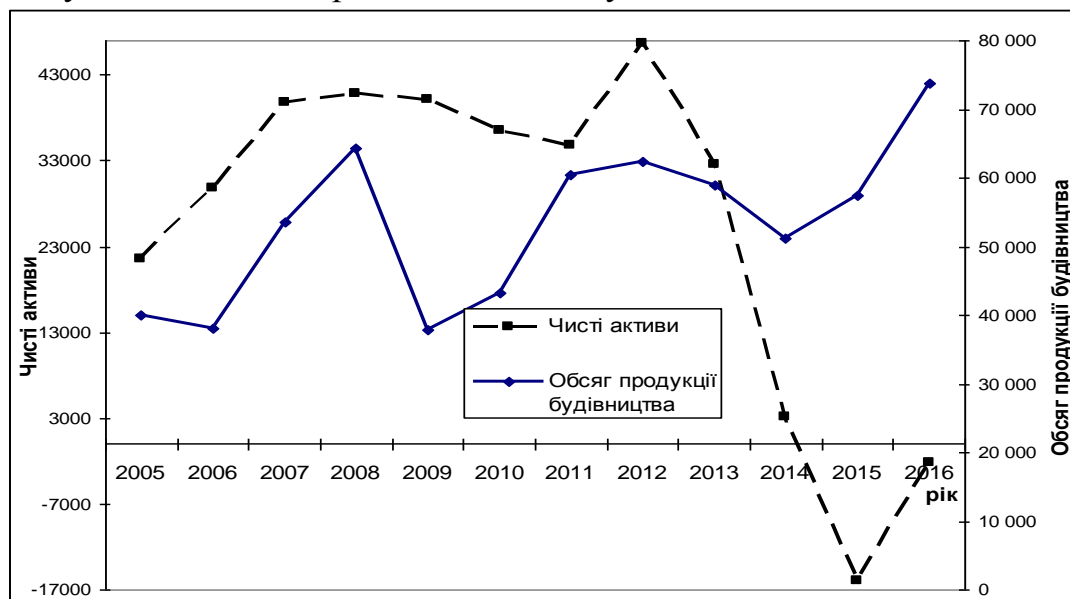

Рис. 4. Чисті активи і обсяг продукції будівництва (тис. грн)

Визначено, що планування діяльності будівельного підприємства ґрунтується на використанні базового плану вартості (за окремими проектами) та інформації стосовно оперативних змін у виконанні плану, отже, головна увага має приділятися поточному аналізу виконання робіт, їх оцінювання для коригування та прогнозування можливих відхилень від запланованих показників, прогнозування майбутніх періодів.

У рамках запропонованого підходу визначення поточної вартості реалізації проекту будівництва, аналіз її впливу на зміну вартості будівельного підприємства в оперативному періоді ґрунтується на розрахунку фактичних витрат та вартостей засвоєного об'єму (виконаних робіт на окремому етапі реалізації будівельного проекту), що дозволяє оцінити поточну вартість та спрогнозувати вартість реалізації проекту і підприємства. Це потребує концептуального підходу до поліваріантного вирішення питань мінімізації вартості (потенційна реалізованість проекту без урахування та з урахуванням обмежень на ресурси і час) та зменшення тривалості реалізації плану (з мінімальним збільшенням вартості без обмеження на ресурси; з мінімальною вартістю плану з обмеженням часу і ресурсів). Аналіз можливості здійснення будівництва об'єктів за фінансових обмежень у часі має передбачати комплексний підхід до застосування в межах контролінгу принципів збалансування витрат і доходів у кожному одиничному інтервалі часу, мінімізації витрат на джерела фінансування; оцінювання і вибору графіка виконання робіт і здійснення будівництва відповідно до можливості фінансування в кожному одиничному інтервалі часу.

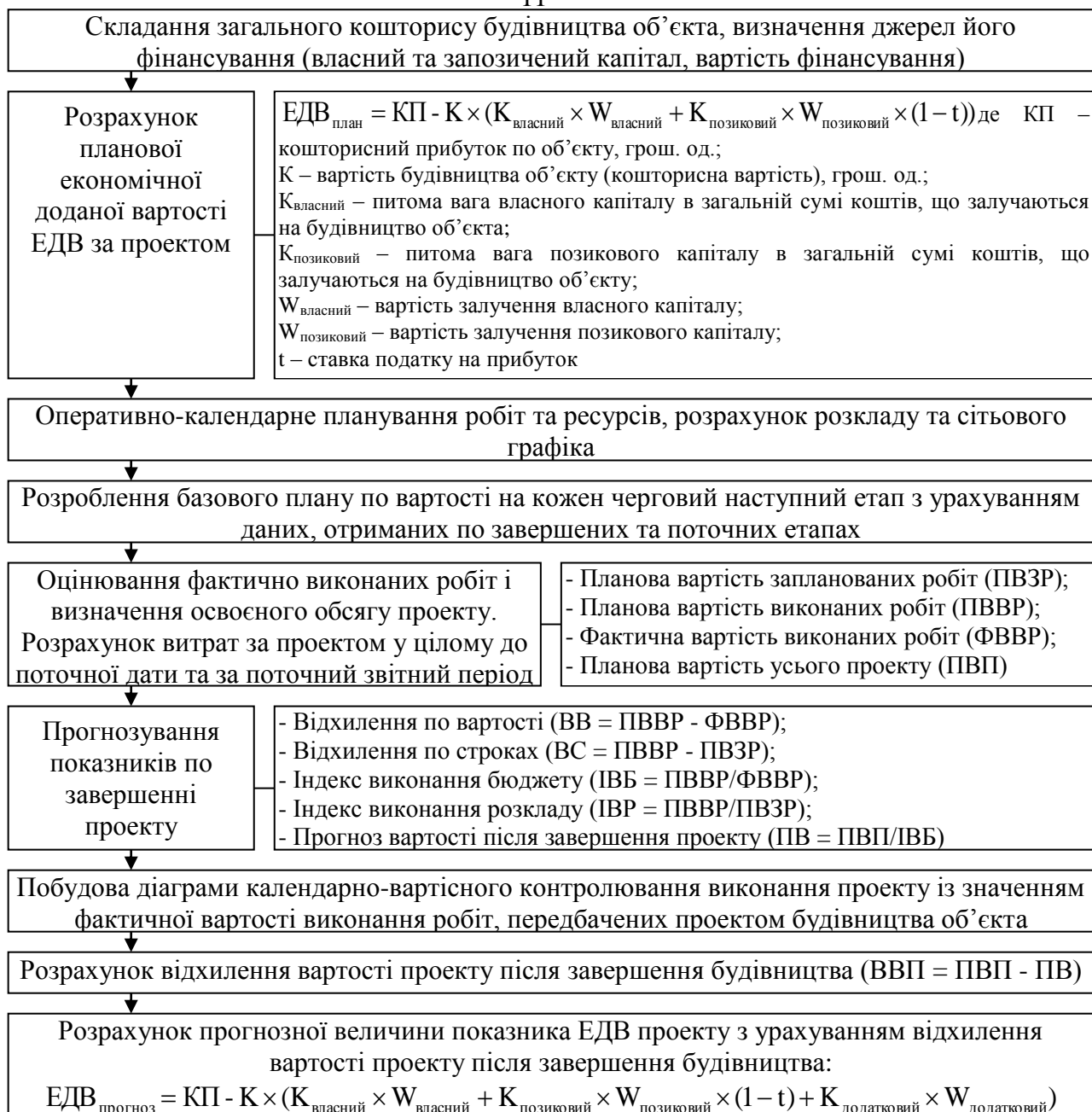

Рис. 5. Методичний підхід до прогнозування та оперативного оцінювання зміни вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства

У третьому розділі – «Удосконалення планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу» – запропоновано методичний підхід до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства, вдосконалено методичний підхід до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю.

Враховуючи запропонований механізм вартісно-орієнтованого планування на основі концепції контролінгу, автор розробив методичний підхід до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства (рис. 6). Важливий етап цього процесу (у випадку встановлення негативного відхилення економічної доданої вартості будівельних проектів) – визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю.

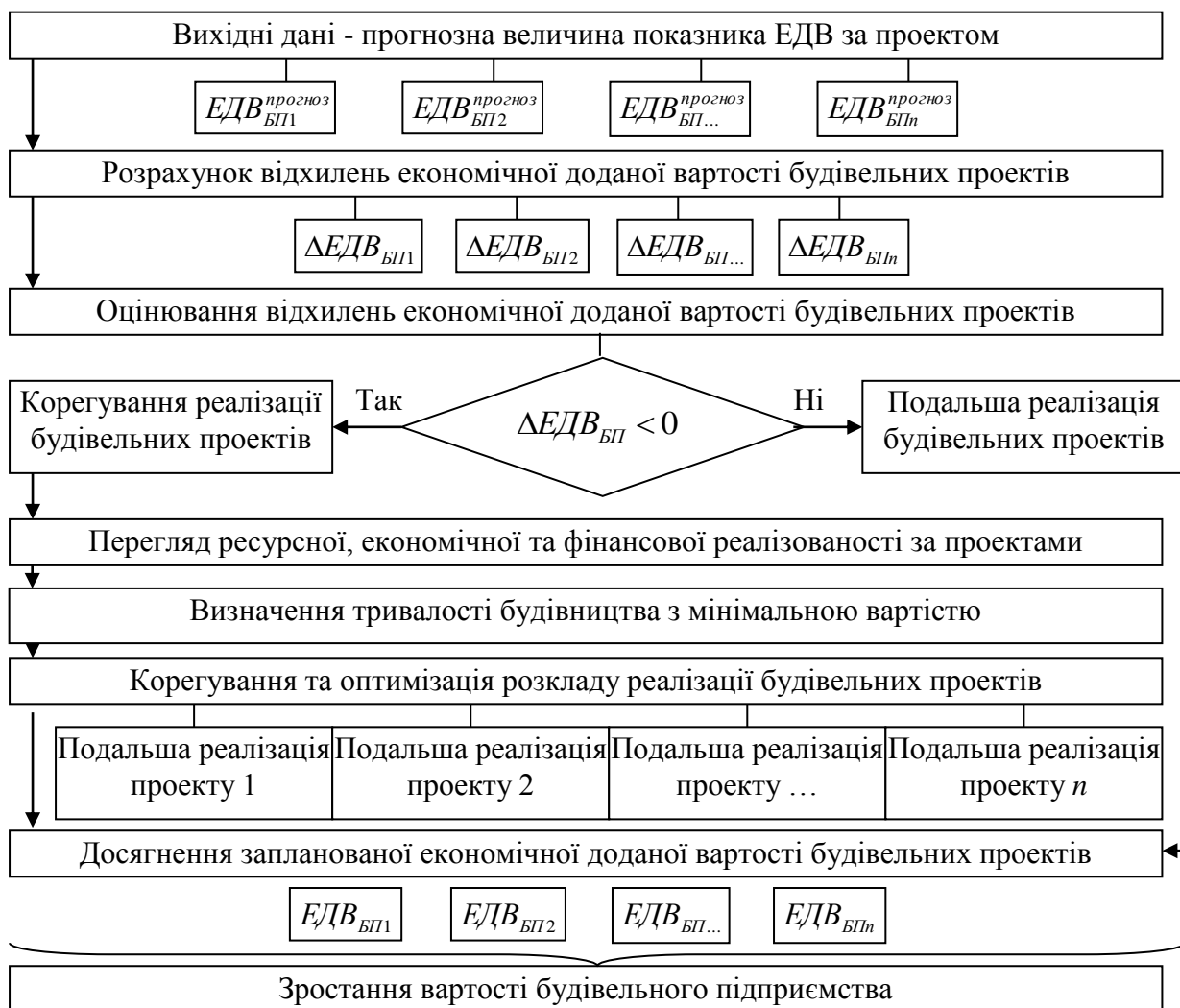

Рис. 6. Контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства

В основі методичного підходу до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю міститься положення про те, що оптимізація вартості будівництва об'єктів завжди означає мінімізацію витрат за певних обмежень, які обов'язково розглядаються у процесі визначення варіантів тривалості виконання робіт. На основі принципу критичності робіт, що впливає із представленого плану реалізації будівництва об'єкта у вигляді сітьової моделі, розроблено евристичний підхід до визначення тривалості реалізації плану з мінімальними витратами й пропонується докладний алгоритм розв'язання цих задач за всіх видів залежності між тривалістю й вартістю виконання робіт (лінійна чи дискретна) і за відсутності чи наявності обмежень на ресурси. Методичний підхід передбачає послідовне наближення, починаючи з мінімального коефіцієнта вартості шляхом вибору робіт, що підлягають скороченню на основі принципу критичності, починаючи з робіт із мінімальним коефіцієнтом вартості, що дозволяє побудувати розклад робіт із мінімальними витратами. Як критерій оцінювання на кожному кроці скорочення виступає величина отриманого прибутку з урахуванням економії загальновиробничих витрат, яка перевищує величину додаткових витрат через

скорочення робіт. Економія часу може бути досягнута тільки в тому випадку, якщо скорочення тривалості робіт або комбінація робіт зумовлює скорочення тривалості будівництва об'єкта й зростання прибутку за проектом. Практичне застосування запропонованого підходу дозволило визначити тривалість будівництва з мінімальною вартістю та забезпечити зростання прибутку за проектом (табл. 1, рис. 7).

Таблиця 1

Результати розрахунку тривалості і вартості робіт по проекту

Крок	Тривалість виконання робіт, дні	Код роботи, тривалість якої скорочується	Тривалість роботи, дні		Кількість днів скорочення	Коефіцієнт вартості тис. грн/день	Додаткові витрати, тис. грн	Прямі витрати, тис. грн	Загальновиробничі витрати, тис. грн	Загальні витрати, тис. грн	Прибуток по проекту, тис. грн
			t_n	t_k							
1	24	-	-	-	-	-	-	7 750	2 400	10 150	2 850
1	22	2-4	6	4	2	-	70	7 820	2 200	10 020	2 980
2	20	6-7	6	3	2	34	34x2 = 68	7 888	2 000	9 888	3 112
3	18	6-7	6	3	1	34	34x1 = 34				
		4-6	6	4	1	100	100x1 = 100				
		4-7	9	6	2	100	100x2 = 200				
						Усього	334	8 222	1 800	9 920	3 080
4	14	4-6	6	4	1	67	67x1 = 67				
		4-7	9	6	1	100	100x1 = 100				
		1-2	6	3	3	100	100x3 = 300				
		3-6	9	5	4	35	35x4 = 140				
						Усього	607	8 729	1 400	10 129	2 871

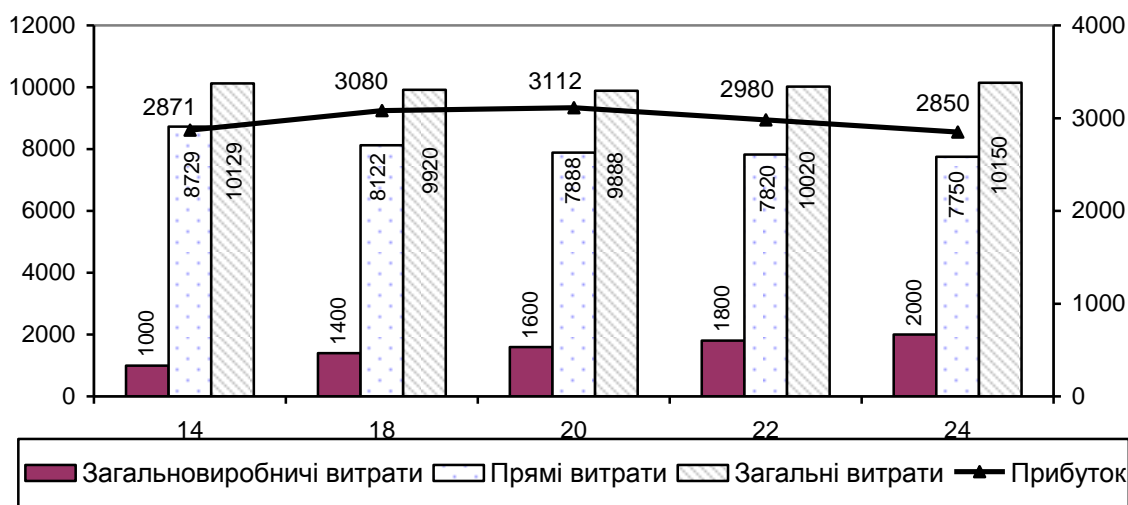

Рис. 7. Графік залежності вартості та прибутку від тривалості

Запропоновані в роботі методичні підходи й практичні рекомендації впроваджені й апробовані на підприємствах Дніпропетровської області, що дало можливість отримати економічний ефект у розмірі 404,52 тис. грн. У результаті застосування викладеної в дисертації методики проектно-будівельними підприємствами Дніпропетровської області на стадії планування досягнуто скорочення тривалості реалізації в середньому на 15,6 % і зменшення витрат на 6,4 % і зростання вартості підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення, розроблено методичні підходи та практичні рекомендації щодо удосконалення планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу. У ході дослідження отримано такі теоретичні та практичні результати:

1. Аналіз наукового доробку щодо планування діяльності будівельних підприємств свідчить, що пріоритетною виявляється орієнтація на застосування концепції вартісно-орієнтованого управління, яка дозволяє більш раціонально підходити до питань управління вартістю реалізації окремих будівельних проектів та вартістю будівельного підприємства в цілому. Наразі в науковій літературі недостатньо обґрунтовано механізми планування, контролю та оцінювання діяльності будівельних підприємств як активних суб'єктів ринку, що підпадають під вплив зовнішнього середовища, зумовлюючи імовірність виникнення обмежень.

2. Можливості застосування контролінгу для планування діяльності будівельних підприємств зумовлюються тим, що формування системи такого планування передбачає зв'язок підсистеми оперативно-календарних планів, аналізу і контролю їх реалізації, оцінювання вартісних параметрів оперативного планування щодо узгодження стратегічних і оперативних фінансових цілей (вартість підприємства та вартість виконання робіт за проектами будівництва), що зумовлює необхідність та можливість упровадження контролінгу в планування та управління вартістю підприємства на основі вартісно-орієнтованого підходу.

3. Запропоновано механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу, який забезпечує урахування впливу ресурсних, фінансових та вартісних обмежень на оцінку ресурсної, економічної та фінансової реалізованості проектів, що уможливорює оперативне корегування попереднього розкладу робіт та бюджету виконання проекту на основі вибору у поточному періоді плану з мінімальними витратами та максимальним ресурсним забезпеченням. Оптимізований на основі корегування вартості та розкладу виконання робіт план має забезпечити досягнення планового розміру економічної доданої вартості за проектом та вартості будівельного підприємства.

4. Запропоновано вдосконалення процесу планування та послідовність побудови планів будівництва об'єктів на основі інтегрованого розгляду основних параметрів будівництва в умовах обмежень, який ґрунтується на оцінці їх впливу на ресурсну, економічну та фінансову реалізованість за

проектами на різних етапах реалізації будівельних проектів й дозволяє забезпечити контрольованість у досягненні запланованої вартості будівельного підприємства.

5. Проаналізовано фінансово-економічний стан будівельних підприємств на сучасному ринку та встановлено, що у структурі джерел формування їх активів переважає позиковий капітал, що свідчить про велику залежність від зовнішніх джерел фінансування і потребує постійного контролю за рівнем рентабельності, витратами на залучення коштів та вартістю підприємства. Запропоновано методичний підхід до прогнозування вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства на основі поєднання методу економічної доданої вартості (ЕДВ) та методу засвоєного об'єму, що в оперативному плануванні дозволяє враховувати оперативні зміни у досягненні стратегічних цілей. Запропонований підхід передбачає розрахунок ЕДВ за всіма проектами, що реалізуються будівельним підприємством, сума яких формує його вартість у цілому.

6. Обґрунтовано методичний підхід до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства, за яким визначальною виявляється прогнозна величина показника економічної доданої вартості (ЕДВ) за проектом у співвідношенні з розрахунковою величиною припустимих відхилень ЕДВ, аналіз динаміки яких потребує прийняття рішення щодо корегування реалізації будівельного проекту на основі перегляду ресурсної, економічної та фінансової реалізованості за проектами із наступним визначенням тривалості будівництва з мінімальною вартістю, що має забезпечити досягнення запланованої ЕДВ та зростання вартості будівельного підприємства в результаті реалізації будівельних проектів.

7. Удосконалено методичний підхід до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю, який передбачає певний алгоритм, що реалізується у процесі сітьового планування (формування графіка) і враховує, що форсовані значення тривалості використовуються тільки тих критичних робіт, величина економії непрямих витрат яких перевищує вартість виконання робіт за критичний час. Це потребує визначення фінансових ресурсів на кожному одиничному інтервалі часу, розв'язання задачі розподілу обмежених фінансових ресурсів по роботах за правилами пріоритету, одночасно одержуючи розпис виробництва робіт, що дозволяє побудувати графік будівництва об'єктів відповідно до фінансових обмежень або визначити необхідні фінансові ресурси для забезпечення заданого графіка будівництва об'єктів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

В яких опубліковані основні наукові результати:

1. Оскома Е. В. Системный поход к оценке реализуемости стрительных проектов / Е. В. Оскома // Економічний простір. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – № 30. – С. 167–172.
2. Оскома Е. В. Совершенствование механизма оперативно-календарного планирования деятельности строительных предприятий при

ограничениях / Е. В. Оскома // *Економічний простір*. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – № 91. – С. 180–189. (Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних: *INDEX COPERNICUS*, *Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)*).

3. Оскома О. В. Аналіз стану та тенденції розвитку будівельної галузі України [Електронний ресурс] / О. В. Оскома, А. Р. Колосова, К. О. Засікан // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – № 8. – С. 551–554. Режим доступу до журналу: www.global-national.in.ua. (Збірник включений до міжнародної наукометричної бази даних *INDEX COPERNICUS*).

Особистий внесок автора: проаналізовано сучасний стан будівельної галузі України, окреслено основні фактори, що впливають на динаміку розвитку будівництва.

4. Оскома О. В. Формування механізму вартісно-орієнтованого оперативного планування діяльності будівельного підприємства / О. В. Оскома // *Причорноморські економічні студії*. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – Вип. 3. – С. 138–142.

5. Оскома О. В. Вартісно-орієнтований підхід до оперативно-календарного планування діяльності будівельних підприємств за умов фінансових обмежень / О. В. Оскома, С. В. Іванов // *Економічний вісник. Національного гірничого університету*. – Дніпро : НГУ, 2017. – № 4 (60). – С. 154–160. (Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних: *GoogleScholar*, *INDEX COPERNICUS*, *ResearchBib*).

Особистий внесок автора: обґрунтування методичного підходу до оперативного планування діяльності будівельного підприємства шляхом розроблення та впровадження механізму вартісно-орієнтованого планування.

6. Оскома О. В. Оперативно-календарне планування діяльності будівельного підприємства з урахуванням впливу обмежень / О. В. Оскома // *Економічний простір*. – Дніпро : ПДАБА, 2017. – № 128. – С. 202–213. (Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних: *INDEX COPERNICUS*, *Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)*).

7. Оскома О. В. Прогнозування вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства в системі планування [Електронний ресурс] / О. В. Оскома, І. Л. Окуневич // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2017. – № 6 (11). – С. 234–239. Режим доступу до ресурсу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/76.pdf

Особистий внесок автора: розроблення методичного підходу до прогнозування та оперативного оцінювання змін вартості будівельного підприємства; до контролювання та корегування вартості реалізації проектів будівельного підприємства.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Оскома Е. В. Основы разработки методов экономической и финансовой реализуемости строительного проекта / О. В. Оскома // *Строительство. Материаловедение. Машиностроение*. – Днепропетровск: ПГАСА, 2008. – Вып. 44. – С. 91–92.

9. Оскома Е. В. Экономическая и финансовая реализуемость инвестиционного проекта / Е. В. Оскома // Соціально-економічна політика та розвиток регіонів в умовах переходу до постіндустріального суспільства : тези Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Дніпропетровськ, 21 березня 2008 р.). – Дніпропетровськ : ДДФА, 2008. – С. 258–259.

10. Оскома О. В. Основи методичного підходу оцінки фінансових можливостей реалізації об'єкта будівництва / О. В. Оскома, Д. Ю. Чашин // Наука і інновації – 2010 : Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Економічні науки (м. Прага, 7–15 жовтня 2010 р.). – Прага : Наука і студії, 2010. – С. 55–57.

Особистий внесок автора: обґрунтування методичного підходу до оцінювання можливості реалізації об'єкта будівництва.

11. Оскома О. В. Роль та місце фінансового контролінгу у процесі оперативного планування діяльності будівельних підприємств / О. В. Оскома, П. А. Фісуненко // Перспективи розвитку національної економіки в умовах змін ринкового середовища : Збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 11–12 серпня 2017 р.). – Одеса : ЦЕДР, 2017. – С. 42–46.

Особистий внесок автора: проаналізовано можливості застосування фінансового контролінгу у процесі оперативного планування діяльності будівельних підприємств.

12. Оскома О. В. Механізм планування діяльності будівельного підприємства / О. В. Оскома // Сучасні тенденції в економіці та управлінні : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 17 березня, 2018 р.). – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2018. – С. 30–32.

13. Оскома О. В. Удосконалення методичних підходів до оперативно-календарного планування діяльності будівельного підприємства / О. В. Оскома // Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 23–24 березня 2018 р.). – Дніпро : ПДАБА, 2018. – Ч.1 – С. 98–102.

Які додатково відображають наукові результати:

14. Оскома Е. В. Планирование и контроль в рамках стратегического и оперативного планирования проектов / Е. В. Оскома, И. В. Трифонов // Управління проектами та розвиток виробництва. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2000. – С. 94–98.

Особистий внесок автора: проаналізовано можливість застосування методів сітьового планування для оцінювання будівельних проектів.

15. Оскома Е. В. Система контроля как инструмент повышения эффективности строительства / Е. В. Оскома, В. Г. Одинский, Г. В. Бородай // Строительство. Материаловедение. Машиностроение. – Днепропетровск : ПГАСА, 2002. № 20. – С. 90–95.

Особистий внесок автора: розглянуто системний підхід до структури надання інформації для контролю.

16. Оскома Е. В. Влияние источников финансирования на эффективность инвестиционного проекта / Е. В. Оскома, И. Л. Окуневич // Экономика і регіон. – Полтава : НТУ, 2005. – № 1 (4). – С. 51–53.

Особистий внесок автора: розроблення методичного підходу до аналізу й оцінювання фінансової реалізованості будівельного проекту за різних способів і умов забезпечення фінансування.

17. Оскома Е. В. Влияние источников финансирования на оценку инвестиционных решений / Е. В. Оскома // Новини науки Придніпров'я. – 2006. – № 6. – С. 21–24.

АНОТАЦІЯ

Оскома О. В. Планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Дніпро, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню теоретичних та методичних аспектів удосконалення планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу. Викладено теоретичні основи управління й планування діяльності будівельних підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу до управління. Визначено роль та місце контролінгу у процесі планування діяльності будівельних підприємств. Розроблено й запропоновано механізм вартісно-орієнтованого планування діяльності будівельного підприємства на основі контролінгу, послідовність його формування. Вдосконалено процес планування з урахуванням впливу обмежень та розроблено послідовність побудови оперативно-календарних планів будівництва об'єктів на основі інтегрованого розгляду основних параметрів будівництва в умовах обмежень. Запропоновано методичні підходи до прогнозування та оперативного оцінювання змін, а також контролювання та корегування вартості реалізації будівельного проекту і вартості будівельного підприємства. Удосконалено методичний підхід до визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю.

Ключові слова: будівельне підприємство, управління, вартість підприємства, планування, вартісно-орієнтований підхід, контролінг, ресурсні обмеження.

АННОТАЦИЯ

Оскома О. В. Планирование деятельности строительного предприятия на основе контроллинга. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Государственное высшее учебное

заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», Днепр, 2018.

Диссертация посвящена усовершенствованию планирования деятельности строительного предприятия на основе контроллинга. Изложены теоретические основы управления и планирования деятельности строительных предприятий на основе стоимостно-ориентированного подхода к управлению. Определены роль и место контроллинга в процессе планирования деятельности строительных предприятий. Разработан и предложен механизм стоимостно-ориентированного планирования деятельности строительного предприятия на основе контроллинга, последовательность его формирования. Усовершенствован процесс планирования с учетом влияния ограничений и разработана последовательность построения оперативно-календарных планов строительства объектов на основе интегрированного рассмотрения основных параметров строительства в условиях ограничений. Предложены методические подходы к прогнозированию и оперативной оценке, а также контроля и корректирования стоимости реализации строительного проекта и стоимости строительного предприятия. Усовершенствован методический подход к определению длительности строительства с минимальной стоимостью.

Ключевые слова: строительное предприятие, управление, стоимость предприятия, планирование, стоимостно-ориентированный подход, контроллинг, ресурсные ограничения.

ANNOTATION

Oskoma O. V. Planning of the construction enterprise activity on the controlling basis. - Manuscript.

Dissertation for receiving of scientific degree of Candidate of Economic sciences, specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by the types of economic activities). – State Higher Education Institution «Prydniprov'sk State Academy of Civil Engineering and Architecture», Dnipro, 2018.

The dissertation focuses on the research of theoretic and methodical aspects of planning on the construction company based on controlling. The role and place of the controlling in the process of planning on construction companies is define.

The controlling in the process of the construction enterprises activity operational planning involves the connection of the subsystem of operational and calendar plans, analysis and control of their implementation, evaluation of operational planning cost parameters for the coordination of strategic and operational financial goals (cost of the company and the cost of work execution on the construction projects). In that case the financial controlling introducing in planning and cost management based on value-oriented approach is necessitates and the possibility.

A cost-oriented approach to the planning of a construction company based on controlling and a planning approach taking into account the influence of constraints were developed and proposed. The methodical approach to forecasting, control and correction of the building project cost realization and cost of the building enterprise is offer. The cost-oriented approach for the construction enterprise activity planning

based on control is consideration on the estimation of resource, economic and financial implementation of projects by the resource, financial and cost constraints influence. That is enables the operative correction of the previous schedule of works and the budget of the project implementation on the basis of a choice in the current period the plan with minimal expenses and maximum resource support. The plan optimized based on cost adjustment and timetable should ensure the achievement of the economic cost planned size of the project and the cost of the construction company.

The methodical approach to forecasting the cost of the construction project realization and the cost of the construction company based on the combination of the method of economic value added (EVA) and the earned value method, which in operative planning allows taking into account the operational changes in achieving the strategic objectives, is proposed. It is involves the calculation of the EVA for all projects of the construction company, the amount of which forms the value of the construction company as a whole.

The methodical approach to controlling and adjusting the cost of projects realization based on determines the forecast value of EVA index of the project in relation to the estimated value of the allowable deviations in EVA. The analysis of the dynamics of deviations requires a decision for adjust the implementation of the construction project on the basis of resource, economic and financial implementation of projects review with the definition of the construction duration with a minimal value. It should ensure the planned EVA achievement and the cost of the construction company increase in the construction projects implementation result.

Methodical approach for the plans objects construction base on the integrated consideration the basic parameters of construction in the conditions of restrictions. It based on the assessment of the construction company cost, which involves the use of the method of economic value added and the earned value method within a certain sequence of the financial controlling implementation. Solving the task of the duration of operational-calendar plans determining with minimal costs, involving, if necessary, additional resources based on the construction of a works schedule in the network model form involves the establishing of the dependence of the cost of work determining in accordance with their duration.

Keywords: construction companies, management, enterprise value, planning, cost-oriented approach, controlling, resource constraints.